

*Мазурик В.С., представник
Національної ради з питань
телебачення та радіомовлення
у Вінницькій області*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕЛЕРАДІОПРОСТОРУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті йдеться про сучасні тенденції розвитку і модифікації телерадіопростору Вінницької області. Автор прагне продемонструвати, як взаємодіють між собою його структурні елементи, як змінюється законодавча база функціонування електронних ЗМІ та в який спосіб формується майбутнє комунікативне середовище.

Ключові слова: телерадіопростір, мовник, провайдер програмної послуги, ліцензія, мовна квота, структура власності.

Сучасний телерадіоінформаційний простір є складною динамічною системою, яка визначається значною кількістю структурних елементів, лінійним та нелінійним характером взаємозв'язків і взаємовідносин між її суб'єктами, а також постійно зростаючими потребами інформаційного суспільства. Він увібрав у себе аналогове ефірне теле- та радіомовлення, телевізійне мовлення у цифрових мережах, супутникове мовлення, проводове мовлення, діяльність провайдерів програмної послуги з ретрансляції програм у багатоканальних мережах. Важливою складовою телерадіопростору є конвергентний аудіовізуальний контент, який має безліч форм і різновидів: відео на замовлення, стримінг, ТБ-навздогін («catch-up TV»), IPTV та інші. Цей контент, або, як його ще іменують, «нові ЗМІ» [5, с.376], поєднується в першу чергу способом доставки – мережею Інтернет.

Одразу зазначимо, що чинне законодавство у сфері телебачення і радіомовлення у своїй більшості регулює діяльність традиційних ЗМІ, практично не поширюючись (за невеликими винятками – наприклад, IPTV-телебачення) на конвергентний аудіовізуальний контент. Ця обставина

спричиняє чимало дискусій у медіа- та правничій спільноті [4] і зумовлює активізацію підготовки нових законів у сфері електронних засобів масової інформації, які змогли б замінити діючі. Крім того, сучасні тенденції європейського законодавства виводять на авансцену саморегулювання та співрегулювання ЗМІ, що має безпосередній вплив на процеси законотворення і практичного функціонування телерадіопростору в Україні.

Вітчизняний телерадіопростір є об'єктом дослідження та сферою наукових інтересів багатьох фахівців: М.Андрющенка, В.Бугрима, В.Гояна, М.Житарюка, І.Мащенко, І.Михайлини, Б.Потятиника, Г.Почепцова, Ю.Шаповала, А.Яковця та ін. Окремі аспекти сучасного стану телебачення і радіомовлення у світлі соціології, права, теорії комунікацій, регіональних особливостей розглядались та аналізувались у журналістських розвідках А.Мніх, Д.Дуцик, М.Закусило, Я.Зубченка, З.Красовської, І.Долженкової, О.Герешка. Ці питання постійно знаходять своє відображення в інтерв'ю та публічних виступах членів Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення: Ю.Артеменка, С.Костинського, О.Герасим'юк, О.Черниша, У.Фещук.

Метою даної розвідки є аналіз функціонування телерадіопростору Вінницької області на зламі аналогової і цифрової епох крізь призму законодавчого регулювання та правовідносин у сфері електронних ЗМІ.

Серед основних завдань статті автор визначив такі:

- дати характеристику основних структурних елементів телерадіопростору Вінниччини;
- висвітлити зміни в правовій базі електронних ЗМІ області впродовж останніх років;
- дослідити тенденції, характерні для суб'єктів телерадіоінформаційного простору Вінницької області.

Базовим документом, який визначає принципи функціонування телерадіопростору, є Закон України «Про телебачення і радіомовлення».

Прийнятий у 1993 році, він зазнав величезної кількості змін та доповнень, більшість з яких прийшла на середину минулого десятиліття та 2014-16 роки. Новели останнього часу основну увагу звертають на забезпечення інформаційної безпеки України в умовах агресії та захист українського мовного середовища в теле- та радіоефірі [6, с.260]. Як уже зазначалось, закон «Про телебачення і радіомовлення» не охоплює всіх аспектів діяльності сучасних електронних медіа. Тому найвірогідніше за все, він та Закон України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» будуть об'єднані в рамках нового закону – «Про аудіовізуальні послуги», проект якого підготовлений і невдовзі буде поданий до Верховної Ради України.

В статті 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» міститься визначення двох термінів: «ліцензії на мовлення» та «ліцензії провайдера програмної послуги». Саме ці документи надають право телерадіоорганізаціям здійснювати діяльність у сфері електронних ЗМІ. Зокрема, ліцензія на мовлення дефініціюється як *«документ державного зразка, який видається Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення та засвідчує право ліцензіата відповідно до умов ліцензії здійснювати мовлення, використовувати канали мовлення, мережі мовлення, канали багатоканальних телемереж»* [1]. Ліцензія провайдера програмної послуги визначає право її власника надавати програмні послуги з використанням ресурсу багатоканальних телемереж. Різниця принципова: провайдери програмної послуги не здійснюють мовлення, вони ретранслюють пакети програм у власних багатоканальних телемережах. Відтак, мова йде про два типи ліцензіатів – мовників і провайдерів - кожен з яких має ліцензії встановленого зразка.

За даними Державного реєстру суб'єктів інформаційної діяльності у сфері телебачення і радіомовлення станом на липень 2017 року у Вінницькій області зареєстровано 47 телерадіоорганізацій. З них: 33 мовники та 17 провайдерів програмної послуги [2]. Як впливає із

статистичних даних, деякі ТРО одночасно мають ліцензії як мовників, так і провайдерів.

В залежності від організаційно-технологічних особливостей розповсюдження програм ТРО області поділяються за наступними видами мовлення:

Ефірне телемовлення – 1;

Багатоканальне (цифрове) телемовлення – 2;

Кабельне телемовлення – 4;

Ефірне радіомовлення – 25;

Проводове радіомовлення – 1.

До цього переліку мовників входять виключно регіональні та місцеві компанії, які мають «прописку» саме у Вінницькій області. Проте на її теренах працюють також загальнонаціональні мовники (14 у телевізійній та 13 у радіійній сфері), а також регіональні мовники, зареєстровані в інших областях України (5 радіоорганізацій).

Окремо слід сказати про колишню Обласну державну телерадіокомпанію «ВІНТЕРА». Впродовж багатьох років саме ця компанія була найбільшим регіональним мовником Вінницької області. В обласному та багатьох районних центрах Вінниччини функціонували канали мережі, що працювали під логотипом «ВДТ». Ситуація кардинально змінилась з прийняттям у 2014 році Закону України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України». На базі колишніх національних теле- та радіокомпаній України, обласних державних телерадіокомпаній та низки інших організацій було утворено Національну Суспільну телерадіокомпанію України. Відтак ОДТРК стала її філією під назвою «Вінницька регіональна дирекція «ВІНТЕРА» і наразі не входить до переліку компаній з вінницькою реєстрацією. Ця ТРО здійснює діяльність на підставі ліцензій, виданих Національною радою України Національній Суспільній телерадіокомпанії, зберігши на якийсь час вже звичний логотип «ВДТ».

1. Ефірне аналогове телебачення

Сфера аналогового ефірного телемовлення на Вінниччині репрезентована 14-ма загальнонаціональними мовниками та двома регіональними: Філією НСТУ Вінницькою регіональною дирекцією «ВІНТЕРА» та МКП Інформаційно-телевізійним агентством «ВІТА». Особливістю області у царині розповсюдження телевізійних (як і радійних) сигналів є її моноцентричний характер – передавачі всіх названих ТРО зосереджені в обласному центрі. Частина передавачів розташована також на вежі с. Баланівки Бершадського району, у містах Могилеві-Подільському, Ямполі та Козятині; ВРД «ВІНТЕРА» зберегла свою мережу в області (хоча в урізаному вигляді); у південних районах встановлено чимало мікроретрансляторів, завдяки яким транслуються програми НСТУ та Студії «1+1».

2. Цифрове телебачення.

З 2011 р. на території області функціонує наземна ефірна цифрова мережа. У п'яти населених пунктах (міста Вінниця, Погребище, Ямпіль, села Баланівка Бершадського та Володимирка Шаргородського району) встановлені цифрові передавачі (мультиплекси) МХ-1, МХ-2, МХ-3, МХ-5. Кожен такий передавач транслює 8 цифрових програм, всього в цифровій мережі Вінниччини 32 програми.

З компаній Вінницької області ліцензії Національної ради мають ІТА «ВІТА» та Вінницька громадська телерадіокомпанія «Вінниччина», свою програму в «цифрі» транслює Філія ПАТ НСТУ «Вінницька регіональна дирекція «ВІНТЕРА».

3. Кабельне телемовлення.

На відміну від ефірного, кабельне мовлення здійснюється у мережах провайдерів програмної послуги і доступне для перегляду лише їх абонентам. Станом на липень 2017 року на Вінниччині функціонує 4 канали кабельного мовлення – «Еверест» та «Укрмедіа-проект» в обласному центрі, «Краяни» у Могилеві-Подільському та «Імпульс» у

с.Клембівці Ямпільського району. Свого часу цей вид мовлення був набагато популярнішим; свої студії донедавна були у Жмеринці, Ямполі, Хмільнику, Барі, однак ситуація змінилась і кабельне мовлення на мапі області значно скоротилось. За інформацією представництва Національної ради у Вінницькій області компанія «Імпульс» також планує анулювати свою ліцензію на кабельне мовлення.

4. Супутникове телемовлення.

Компанії Вінницької області супутникового мовлення не здійснюють.

5. Ефірне радіомовлення.

Найбільшим сегментом телерадіопростору Вінниччини є саме ефірне радіомовлення. Крім загальнонаціональних та регіональних мовників (серед яких компанія з Вінницької області – ТРК «Подільські комунікації» (м. Ладижин) на території області діють 26 місцевих компаній. Така ситуація виникла після 2000-го року, коли катастрофічне зледеніння повністю знищило мережу проводового радіо. Після цього проводове радіомовлення вже не відновлювалось, натомість були вилаштовані ефірні передавачі на УКВ та FM-частотах практично в усіх районах області. Впродовж 2002-2004 рр. районні редакції ефірного радіомовлення одержали ліцензії і з того часу вже декілька разів їх продовжували.

6. Проводове радіомовлення.

В зв'язку з обставинами, зазначеними вище, на території Вінницької області залишилась єдина компанія, яка здійснює діяльність в якості проводового мовника – Радіокомпанія «Місто над Бугом» (м. Вінниця).

7. Компанії-провайдери програмної послуги.

До 17-ти місцевих компаній-провайдерів, які вибудували мережі у 13 населених пунктах Вінниччини, долучились суб'єкти інформаційної діяльності з інших регіонів України: ТОВ «ВОЛЯ-Кабель», ТОВ «Діджітал Скрінз», ТОВ «Датагруп Медіа» (усі - м. Київ), ТОВ «Українська телекомунікаційна група» (сmt. Калинівка, Київської області). Найбільше

компаній-провайдерів зафіксовано в обласному центрі – 4, по 2 функціонують у Ладижині, Ямполі, Могилеві-Подільському та Гайсині.

У 2015-2016 рр. Національна рада значно спростила бланк ліцензії провайдера програмної послуги. Тепер у ній не виписуються всі програми, які ретранслює провайдер, а лише обов'язкові – т.з. універсальна програмна послуга (УПП). У жовтні 2016 р. Верховна Рада України проголосувала законопроект № 3504 «Про внесення змін до Закону України «Про телебачення і радіомовлення» (щодо уточнення умов розповсюдження програм телерадіоорганізацій у складі універсальної програмної послуги)». Новий закон уточнив поняття «універсальна програмна послуга» і визначив категорії програм, які входять до неї: програми суспільного телерадіомовника, програми регіональних та місцевих мовників, а також парламентського телеканалу «Рада» [1]. На виконання положень Закону Національна рада на початку 2017 року визначила перелік програм універсальної програмної послуги для кожного населеного пункту області, в якому здійснюють діяльність провайдери програмної послуги. Порівняно з попереднім періодом, кількість обов'язкових каналів зменшилась у два з половиною рази [3, с.85].

Частина 2 статті 42 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» зобов'язує компанії-провайдери здійснювати ретрансляцію програм та передач лише за умови відповідності їх змісту вимогам законодавства України, Європейської конвенції про транскордонне телебачення та у разі їх включення до переліку програм, що ретранслюються, за рішенням Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення [1]. Пакети програм, які провайдери пропонують своїм абонентам, впродовж останніх трьох років зазнали значних модифікацій. Ухвалами судів та рішеннями Національної ради України встановлено обмеження на розповсюдження в Україні 80 телевізійних програм (країна походження переважної більшості з них - Російська Федерація). В умовах гібридної війни це стало дієвим

інструментом реалізації положень Доктрини інформаційної безпеки України щодо захисту телерадіоінформаційного простору держави.

Слід також звернути увагу на низку законодавчих нововведень у сфері мовлення. 8 листопада 2016 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про телебачення і радіомовлення» (щодо частки пісень державною мовою в музичних радіопрограмах і радіопередачах». Новела визначає, що телерадіоорганізації при здійсненні радіомовлення повинні забезпечувати частку пісень (словесно-музичних творів) державною мовою в обсязі не менше 35 % загального обсягу пісень, поширених протягом доби, а також не менше 35 % загального обсягу пісень, поширених у кожному проміжку часу між 07.00 та 14.00 і між 15.00 та 22.00. Тим самим було зроблено рішучий крок до виправлення ситуації з музичним контентом багатьох радіостанцій, коли відсоток українських музичних творів там не сягав 10-15 %, а вже у травні 2017 р. Верховна Рада України запровадила мовні квоти на телебаченні. Згідно із законом частка передач та фільмів українською мовою у телеефірах має складати не менше 75 %. Для місцевих та регіональних мовників частка української мови має складати не менше 50 %. Восени цього року закон про квоти на телебаченні набере чинності.

Найближчим часом телерадіопростір області зазнає чималих змін. Аналогове ефірне телебачення остаточно припинить існування. Скоріше за все, така ж доля чекатиме на проводове радіомовлення. Відбудуться модифікації у структурі споживачів інформації електронних ЗМІ: вже зараз частка абонентів компаній-провайдерів постійно знижується (за винятком лідерів цього ринку в області). Відтак збільшується кількість телеглядачів цифрової багатоканальної мережі, супутникових каналів, інтернет-телебачення. Ці тенденції з часом можуть лише посилитись.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» : Закон України від 21 грудня 1993 р.; Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3759-12/page>.
2. Державний реєстр суб'єктів інформаційної діяльності у сфері телебачення і радіомовлення; Офіційний веб-сайт Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nrada.gov.ua/derzhavnyj-reyestr-sub-yektiv-informatsijnoyi-diyalnosti-u-sferi-telebachennya-radiomovlennya/>.
3. Красноступ Г.М. Універсальна програмна послуга: визначення поняття та засади правового регулювання / Г.М.Красноступ // Інформація і право.-2015.-№2(14).- С.84-91.
4. Приступенко Т.О. Правові засади діяльності ЗМІ в Україні / Т.О.Приступенко; Право та ЗМІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo-media.at.ua/publ/5-1-0-36>.
5. Стівенс, Мітчел. Виробництво новин: телебачення, радіо, Інтернет / Пер. З англ. Н.Єгоровець. – К.: Вид-во Видавничого дому «Києво-Могилянська академія», 2008.- 407 с.
6. Форос А.В. Право та законодавство у сфері забезпечення інформаційної безпеки / А.В.Форос // Правова держава.-2011.-№13.- С.257-262.

Mazuryk Vadym

LEGAL ASPECTS OF FUNCTIONING OF TV AND RADIO SPACE IN VINNYTSIA REGION

The article deals with the current trends in the development and modification of the TV and radio space in Vinnytsia region. The author tries to demonstrate how its structural elements interact with each other, how the legislative ground of the functioning of the electronic media is changing and in what way the future communicative environment is formed.

Keywords: TV and radio space, Broadcasters, Software service provider, License, language quota, ownership structure.

-----***-----